

Agata Domachowska

Macedonia Północna: zapowiedź ustąpienia premiera po nieudanych wyborach lokalnych

Premier Macedonii Północnej Zoran Zaev tuż po ogłoszeniu wstępnych wyników drugiej tury wyborów lokalnych ustąpił zarówno ze stanowiska premiera, jak i przewodniczącego głównej partii rządzącej – Socjaldemokratycznego Związku Macedonii (*Социјалдемократски сојуз на Македонија*, SDSM). SDSM uzyskał bowiem zdecydowanie gorszy wynik niż największe ugrupowanie opozycyjne, tj. Wewnętrzna Macedońska Organizacja Rewolucyjna – Demokratyczna Partia Macedońskiej Jedności Narodowej (*Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство*, VMRO-DPMNE). Ustąpienie premiera oznacza możliwy początek zmian na macedońskiej scenie politycznej.

Jesienne wybory lokalne w Macedonii Północnej stanowiły test dla rządu. Pierwsza tura miała miejsce 17 października 2021 r., a dwa tygodnie po niej (31 października) odbyła się druga tura wyborów. SDSM sprawuje obecnie rządy drugą kadencję z rządu. Partia ta doszła do władzy w 2017 r., kończąc trwający od 2006 r. okres rządów VMRO-DPMNE. W czasie swoich rządów premierowi Z. Zaewowi udało się doprowadzić do podpisania historycznego porozumienia z Grecją (2018 r.), co w konsekwencji umożliwiło Macedonii Północnej przystąpienie do NATO w marcu 2020 r. oraz otrzymanie zgody na rozpoczęcie negocjacji z UE (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 172](#)). Jednak weto Bułgarii wciąż uniemożliwia władzom w Skopje (ale także w Tiranie) zorganizowanie pierwszej konferencji międzyrządowej, która *de facto* oznacza rozpoczęcie negocjacji. W 2020 r. w przedterminowych wyborach parlamentarnych SDSM odniósł nieznaczne zwycięstwo nad VMRO-DPMNE i utworzył nowy rząd z Demokratycznym Związkiem na rzecz Integracji (*Bashkimi Demokratik për Integrim / Демократска унија за интеграција*, DUI), Demokratyczną Partią Albańczyków (*Partia Demokratike Shqiptare / Демократска партија на Албанците*, DPA) i albańskim ugrupowaniem BESA (*Lëvizja Besa / Движење Беса*) (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 244](#)).

Pierwsza tura wyborów lokalnych. W czasie tegorocznych wyborów lokalnych obywatele Macedonii Północnej wybierali władze w 80 gminach oraz w stolicy kraju, Skopje. W celu usprawnienia procesu głosowania w wyborach tych po raz pierwszy zastosowano nowe terminale. Ponadto ze względu na pandemię COVID-19 osoby chore miały prawo zagłosować w swoich domach dzień wcześniej. W dniu wyborów obowiązywały wszystkie środki ochrony przeciwpandemicznej (maseczki ochronne, dezynfekcja rąk, zachowanie odstępu).

Tuż po zakończeniu pierwszej tury wyborów zwycięstwo w niej ogłosiła największa partia opozycyjna VMRO-DPMNE (współtworząca koalicję „O lepszą Macedonię” – *За подобра Македонија*), wygrywając w 22 gminach. SDSM, przewodząca koalicji „Najlepsze dla mojej gminy” (*Најдоброто за мојата општина*), odniosła zwycięstwo tylko w 9 gminach, a największa partia reprezentująca interesy Albańczyków – DUI – w 3. Łącznie w pierwszej turze głosowania udało się wybrać władze lokalne w 35 gminach. Przed drugą turą wyborów lokalnych wszystkie ugrupowania starały się mobilizować swój elektorat. Premier zapewniał, że w kolejnej turze głosowania SDSM odrobi straty poniesione w pierwszej turze. Z kolei lider VMRO-DPMNE Hristijan Mickoski starał się przekonać wyborców, że to początek zmian politycznych w kraju.

Druga tura wyborów lokalnych. W drugiej turze wyborów obywatele Macedonii Północnej wybierali nowe władze samorządowe w 44 gminach, w tym w stolicy kraju. Do najważniejszego „pojedyńku” doszło właśnie w Skopje, gdzie obecny burmistrz Petre Shilegov (SDSM) zmierzył się z Danelą Arsovską, niezależną kandydatką popieraną

przez VMRO-DPMNE. Ostatecznie zwycięstwo odniosła D. Arsovska, która jako pierwsza kobieta w historii obejmie władzę w stolicy kraju. Warto w tym kontekście dodać, że w tegorocznych wyborach w Macedonii Północnej jedynie dwie kobiety zostały wybrane na urząd burmistrza. Tą drugą została Žaklina Jovanovska (SDSM) w gminie Staro Nagoričane.

Zgodnie z jeszcze nieoficjalnymi wynikami zwycięstwo w drugiej turze głosowania odniosła VMRO-DPMNE, wygrywając w 20 gminach (łącznie w 42). Przedstawiciele tej partii zwyciężyli m.in. w Bitoli czy w Ochrydzie. W drugiej turze SDSM odniosła zwycięstwo tylko w 7 gminach (łącznie w 16), podobnie jak DUI, która również zwyciężyła w 7 gminach (łącznie w 10). Warto jednak podkreślić, że kandydatka DUI (Teuta Arifi) w Tetovie (bastionie tejże partii) ostatecznie przegrała z kandydatem ugrupowania BESA, a w Gostivarze – również ważnym mieście dla Albańczyków – z kandydatem koalicji Sojusz dla Albańczyków oraz Alternatywa (*Aleanca për Shqiptarët / Алијанса за Албанците – Alternativa, AA-A*). Poza Gostivarem AA-A odniosła także zwycięstwo w gminie Vrapčište¹, BESA w 2 gminach (oprócz Tetova także w Želinie), Opcja Obywatelska dla Macedonii (*Граѓанска опција за Македонија, GROM*) w jednej gminie, tak samo jak DPA i koalicja Partii Liberalno-Demokratycznej oraz Demokratycznej Odnowy Macedonii (*Либерално-демократска Партија – Демократска обнова на Македонија, LDP-DOM*)². Władzę w 3 gminach (Debarca, Kumanovo i Skopje) zdobyli kandydaci niezależni.

Po ogłoszeniu wstępnych wyników wyborów lider VMRO-DPMNE ponownie podkreślił, że nadszedł czas zmian w Macedonii i podziękował za współpracę pozostałym ugrupowaniom opozycyjnym – AA-A i Lewicy (*Левица*). H. Mickoski wskazał również na potrzebę dokonania zmiany władzy w państwie, podjęcia skutecznej walki z korupcją w kraju i przyspieszenia procesu akcesyjnego Macedonii Północnej do UE.

Z kolei premier Z. Zaev ogłosił swoją rezygnację zarówno ze stanowiska premiera, jak i przewodniczącego SDSM, biorąc na siebie całą odpowiedzialność za porażkę. Zaznaczył jednak, że rząd powinien cały czas działać i organizacja przedterminowych wyborów parlamentarnych nie jest konieczna. Z. Zaev pogratulował zwycięzcom, ale jednocześnie zasugerował, że w czasie wyborów opozycja otrzymała również mocne wsparcie finansowe z zagranicy. Decyzja o rezygnacji spotkała się z otwartą krytyką Alego Ahmetiego, przewodniczącego DUI (głównego koalicjanta SDSM), który uznał ją za zbyt pochopną. Ahmeti argumentował, że były to wybory lokalne, a nie parlamentarne i rząd ma jeszcze wiele pracy do wykonania.

Zgodnie z art. 93 konstytucji ustąpienie premiera skutkuje dymisją całego rządu. Rezygnacja premiera musi zostać złożona na piśmie przewodniczącemu parlamentu, który bezzwłocznie o tym fakcie powinien poinformować zarówno deputowanych, jak i prezydenta państwa oraz zorganizować sesję parlamentu. Następnie prezydent, zgodnie z konstytucyjnym terminem 10 dni, powierza mandat stworzenia rządu nowemu kandydatowi na urząd premiera, który jest w stanie uzyskać poparcie większości parlamentu, czyli przynajmniej 61 deputowanych (rząd premiera Z. Zaeva posiadał nieznacznie większość w parlamencie, wynoszącą 62 głosy). Zarówno premier, jak i wszyscy ministrowie sprawują swe funkcje aż do wyboru kolejnego rządu. Jeśli nie uda się uzyskać poparcia większości dla utworzenia nowego rządu, wówczas zostają rozpisane wcześniejsze wybory parlamentarne.

Wnioski. Przegrana SDSM w wyborach lokalnych oznacza zmiany na macedońskiej scenie politycznej. Po ustąpieniu premiera możliwe są trzy scenariusze: 1) utworzenie nowego rządu przez obecną większość parlamentarną; 2) utworzenie nowego rządu przez nową większość parlamentarną, skonstruowaną wokół VMRO-DPMNE; 3) rozpisanie wcześniejszych wyborów parlamentarnych. W obecnej sytuacji najbardziej prawdopodobnym scenariuszem wydaje się być ten pierwszy. Nie oznacza to jednak, że nowy rząd na czele z SDSM przetrwa do kolejnych wyborów, które mają się odbyć w 2024 r. A. Ahmeti, przywódca DUI, krytykujący decyzję premiera dotyczącą rezygnacji, stwierdził, że o kształcie rządu decydował wspólnie z Z. Zaevem, a nie innym politykiem SDSM. Tego rodzaju wypowiedzi sugerują, że wkrótce może dojść do sporów w ramach obecnej większości

¹ Możliwe, że kandydat AA-A zwycięży również w gminie Debar, gdzie nieznacznie prowadzi, ale ostateczne wyniki jeszcze nie zostały ogłoszone.

² Te dwa ugrupowania wcześniej były koalicjantami SDSM. Zdecydowały się jednak na samodzielny start w wyborach lokalnych, chcąc w ten sposób zaproponować alternatywę zarówno dla SDSM, jak i dla VMRO-DPMNE.

parlamentarnej³. Co więcej, po zwycięstwie odniesionym w wyborach lokalnych VMRO-DPMNE będzie jeszcze bardziej starała się zmusić rząd do rozpisania wcześniejszych wyborów lub pozyskania głosów pojedynczych deputowanych, niezbędnych do utworzenia nowej większości parlamentarnej.

Przegraną SDSM w tegorocznych wyborach lokalnych należy oceniać jako „żółtą kartkę” ze strony części społeczeństwa, rozczarowanej obecną sytuacją społeczno-gospodarczą w kraju i krytykującej rząd za złe zarządzanie w okresie pandemii COVID-19. Rządowi nie udało się do tej pory spełnić większości obietnic złożonych obywatelom zarówno na poziomie lokalnym, jak i ogólnopaństwowym. W społeczeństwie macedońskim narasta również przekonanie, że Macedonia Północna nie otrzymała zbyt wiele w zamian za podjęcie kontrowersyjnej (przynajmniej dla części obywateli) decyzji dotyczącej zmiany nazwy państwa, ponieważ z uwagi na bułgarskie weto proces akcesji Macedonii Północnej do UE nadal jest zablokowany.

Deklaracja o ustąpieniu z urzędu premiera Z. Zaeva stanowi zapewne dobry przykład dla całego regionu, w którym politycy przez lata sprawują władzę w państwie. Zaev, ustępując, bierze na siebie pełną odpowiedzialność za poniesioną porażkę wyborczą i odwołuje się w ten sposób do powszechnie uznanych standardów europejskiej demokracji. Z drugiej jednak strony, można zgodzić się z twierdzeniem, że premier w istocie pośpieszył się ze swoją rezygnacją, ponieważ były to jedynie wybory samorządowe, a właściwą weryfikacją i oceną prac obecnego rządu powinny być dopiero kolejne wybory parlamentarne. Wprawdzie wyniki głosowania pokazują, że SDSM zdecydowanie stracił znaczącą część swojego wcześniejszego poparcia, ale nie oznaczają automatycznie wzrostu poparcia dla VMRO-DPMNE. Porównując tegoroczne wyniki wyborcze z tymi sprzed czterech lat, można bowiem dostrzec, że VMRO-DPMNE utrzymała dotychczasowe poparcie lub nieznacznie je zwiększyła. Prowadzi to do wniosku, że część wyborców rozczarowanych polityką SDSM albo nie wzięła udziału w wyborach, albo oddała głos na inne, mniejsze ugrupowania lub na kandydatów niezależnych.

³ Premier Z. Zaev nie złożył jeszcze (2 listopada 2021 r.) rezygnacji przewodniczącemu parlamentu. Należy zatem przypuszczać, że trwają rozmowy wewnątrz koalicji rządowej na temat przyszłego kształtu współpracy. Kluczowe, z punktu widzenia SDSM, jest bowiem zagwarantowanie stabilności obecnej większości parlamentarnej.